

DIES V VRTINCU POLITIČNE KAMPANJE

POSKUS, DA SE IZRABI ODSEK V SEDANJI VOLILNI BORBI

Predsednik Roosevelt ostro kritiziral delovanje Diesovega odseka

Gre zaradi vplivanja na volilce v prilog republikancev. — Dies zavrača očitek zaradi Shirley Temple kot fabrikacijo. — Njegov odsek ne ve, kaj bi preiskoval, toda "rdečarji" so mu očividno najljubši. — Od priče vedno ne zahteva dokazov za njihove navedbe. — Cítek, da je odsek zgolj politično orodje protinew-dealskih politikov

Diesov kongresni preiskovalni odsek, kateremu je bila povjerjena preiskava neameriških aktivnosti, pa že ves čas niha med fašisti in komunisti, s podudarkom na slednje, je bil pretekli teden potegnjen naravnost v vrvež tekoče politične kampanje, oziroma je sam planil vanj. Začelo se je, ko je Dies spet začel iskati "komuniste", to pot med farmar-laboriti v Minnesoti in demokrati v Michigani. Na vrsto je prišel tudi michiganski governer, demokrat Frank Murphy, ki so ga priče obdolžile "izdajalskega delovanja" tekom znanih sedemih stavk itd. To je vzgalo slamo.

Rooseveltov ukor

Oglasil se je predsednik Roosevelt ter dal Diesu oster ukor, češ, da se je dal njegov odsek izrabiti, da bi vplival na volilce (Murphy ponovno kandidira v svoj urad). Predsednik je izjavil, da je to neameriško in da tudi ni pošteno, jemati na znanje izjave prič, brez da bi se jih vprašalo za dejstva oziroma dokaze ali vzel na rešeto njihove lastne predskoke proti ljudem, proti katerim pričajo. Pošten omisleč Amerikanec, je dejal predsednik,

Frank Zaitz bo predaval v Penni

Konferenca društva Prosvetne maticice in klubov JSZ za zapadno Pensylvanijo je sklenila aranžirati predavateljsko turo, na kateri naj bo Frank Zaitz, ki se je pred 5. tedni vrnil iz Evrope, govoril o svojih vtiših v Jugoslaviji in v drugih deželah, ki jih je obiskal.

Za stvar se je zavzela na svojem prošlem zborovanju tudi federacija društva SNPJ za zapadno Pensylvanijo.

Na sestanku, ki se je vršil v nedeljo 30. oktobra na Strabanu, Pa., je bilo sklenjeno, da bo Frank Zaitz predaval v naselbinah Pittsburgh, Covendale, Library, Willcock, Moon Run, Broughton, Bridgeville, Universal, Imperial in v drugih, ki se še priglasijo.

S predavanji v Penni pričene 20. novembra. Sestanka v Strabanu za razpodelitev datumov so se udeležili tajnik konference Prosvetne maticice J. Ambrozich, predsednik federacije SNPJ Čipčík, Lovrenc Kavčík iz Syzana, John Terčelj in nekaj drugih članov.

Kdor želi nadaljnjih informacij o aranžiranih tajnikih predavanja, naj piše tajniku Prosvetne maticice Chas. Pogorelcu na naslov 2301 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Naj bo temu poročilu še dodano, da se bo za kritike stroškov te predavateljske ture posbiralo prostovoljne prispevki na vsakem sestanku, oziroma shodu, organizacije kot take pa nimajo pri tem nikakih obveznosti, razen da bodo sodelovali za čim boljši uspeh.

BRATENJE Z NACIJAMI

Ameriški letalec Charles A. Lindbergh se mora dobro razumeti z nemško nacijo. Ko se je zadnjicu mudil v Berlinu na nemškem kongresu, sta bila zeno na banketu, ki so ga naciji privedli delegatom. Na sliki je Lindberghova žena v družbi sina madžarskega diktatorja Horthyja.

Dies se brani

Načelnik odseka Dies je namreč odgovoril, da izvršuje samo svojo dolžnost. In ta dolžnost je dejal, mu brani, da bi prikrival ali zakrival kogarkoli, po čeprav je ta nekdo demokrat (Dies je demokrat, toda v proti-Rooseveltu taboru). Počem se je začel hudovali, da je Rooseveltova administracija nima nomačala smešiti delovanje odseka in navedel je slučaj zaradi male Shirley Temple, o katerem je dejal, da je bil na-vadna "fabrikacija".

Orodje reakcije

Diesovi izgovori se lepo slišajo. Ampak delovanje njegovega odseka, ki koleba med preiskovanjem fašističnih in nacijevih aktivnosti in pri tem dopušča, da se križem dolži ljudi "komunizma", ne da bi se vprašalo za dokaze, ne da je bilo pečata verjetnosti njegovim izgovorom. Saj je bila pred tem odsekom že vsa Amerika našikanata kot eno samo ozemlje "komuniste" vidijo odsekovo prile med unijskim delavstvom, med demokrati, sploh vseposvod — da bi bil človek kmalu pod vtirom, da je že vse izgubljeno in je samo še vprašanje časa, kdaj pride sem Staljin v prevzame vrvhno komando! Vsakdo, komur se je zljubilo, je lahko in še lahko pred tem odsekom pobavar s skratljeno barvo vsakogar, do katerega ima kakrsne kolik podesanke, politične ali drugačne. In zdaj je pa še iskal "komuniste" v Michigan, Minnesota in Californijo (tudi demokratični kandidat za govorja Olson je "komunist") — tik pred volitvami.

Zapravljen čas

Kaže, da bo šel ta odsek v pozavo kot eden izmed tistih, ki so po nepotrebni trati (Nadaljevanje na 5. strani.)

DROBIŽ OD VSEPOVSOD

"Čudo 20. stoletja"

Tako imenuje nacijo Nemško William S. Knudson, predsednik korporacije General Motors, ki meni, da je postal Nemčija vodilni konkurenčni ameriški avtomobilske industrije. Obenem si je privoščil zvezni mezdni zakon ter dejal, da bi mu bilo po godu, če bi imeli enourni delovnik ali teknik, ako bi produkcija ne padla. "To je pa usodino, kar v Franciji zdaj spoznavajo," je pris stal. Kako usodno je šele, kadar so skladisca prepolna različnih produktov, dočim si jih delavci in kmetje ne morejo privoščiti! ... O tem taki možje ne govore.

Lemke potipan

Mehška vlada je razlastila 4,135 akrov veliko posestvo v državi Naýarit, ki je bilo last "merškega kongresnika in bivšega predsedniškega aspiranta Williama Lemkeja iz North Dakote.

Petičen ferman ob službo pri WPA

V pittsburghskem okraju je bil odpuščen iz službe kot forman pri WPA neki Frank R. Fleming, ki je lani pododeloval nad 70 tisoč dolarjev, pa vzlje temu ostal na relifnem delu, ki mu je prinašalo \$150 na mesec. Mož lastuje tri hiše, dva avtomobila in uporablja služkinjo...

Libija del Italije

Mussolinijev fašistični veliki svet je proglašil afriško kolonijo Libijo (večinoma puščavski pesek) za "sestavni del Italije." Libija meji na eni strani

na Egipt, na drugi strani pa na francoski Tunis. Je večinoma puščava, ki jo namerava Mussolini obljudit z Italijani. Prvi 20,000 svojih naseljencev je že postal tja. (Reserva za slučaj vojne z Anglijo, ki je "protektorica" sosednjega Egipta ...)

O okupaciji Sudetske

Nacijska Nemčija je ob prihliki zasedbe čeških sudetskih krajev poslala preko meje 360 tisoč vojakov in 500 bojnih letal. Se enkrat toliko vojašta in še več letal je pa čakalo v zaledju za slučaj odpora od strani Čehos.

Lakota v Španiji

Vsa poročila iz lojalistične Španije se strinjajo v tem, da vladna tam izredno pomanjkanje in da grozi huda lakota, ki utegne napraviti to, česar Francovo orožje ni moglo dosegiti. Letošnja letina je bila zelo slaba, živil od zunaj ne pride dovolj in Francove bojne ladje potopijo še mnogo od tistih ladij, ki vozijo lojalistom potrebna živila. Lojalisti morajo skrbeti tudi za tri milijone beguncov iz rebeljnega teritorija.

Vsled česar postaja položaj obopen. Če zdaj še Anglia in Francija priznata Francu pravice vojskojuče se stranke, bo tako začel s popolno blokado lojalistične Španije, ki bo na ta način popolnoma izstradana. (Nadaljevanje na 5. strani.)

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Važne spremembe v sovj. Rusiji

Ze pred nekaj tedni so prišla poročila iz Moskve, ki so govorila o novi "čistki", katere žrtev da je postal marsal Blucher, vrhovni poveljnik sovjete dolnjovzhodne armade. Sovjeti teh poročil niso ovrgli. Zadnji teden pa sta vladna lista Pravda in Izvestja objavila večnamen odlikovancev iz bojev o Čangfengu, v katerem ni bilo imena marsala Blucherja, kar se je vzel kot nov dokaz da ga je nekaj doletelo. Da je vsaj odstavljen od povojstva pa potrjuje nova vest z Rusijo, ki so jo objavili sovjetski listi, da je bila namreč sovjetska dolnjovzhodna armada razdeljena na dve komandi, obenem pa je bila tudi Vzhodna Sibirija razdeljena na dve upravnih okrožij. Dooley je bila tam ena upravna oblast in ena vrhovna vojaška komanda, pod maršalom Blucherjem, katerega se je smatral za najboljšega sovjetskega generala. Poveljnika novih armad sta generala Čern in Konnev, katerima so prideljeni politični komisarji. (Blucher se je teh branil.) Upravni središči Vzhodne Sibirije sta zdaj Vladivostok in Kabarovsk: polej je bilo edino glavno mestno te province Vladivostok. Izpremembe je izvršil bojni komesar Vorosilov, ki je že nekaj tednov na Daljnem vzhodu. O Blucherju sovi. časopisje molči kot grob. Če znamenja ne varajo, je mož, ki je bil precej samostojne nature, postal žrtve boja za oblast, ki se očividno bije med posameznimi sovjetskimi oblastniki.

Daladier mlati po komunistih

Francoški premijer Daladier je na kongresu social-radikalne stranke zadnji teden napravil hud izpad proti komunistom, s katerim pa je povzročil precej skrbi ostalim vplivnim vojvitem stranke, ki se zavajajo, da dolgujejo mnogo parlamentarnih sedežev socialističnim in komunističnim glasovom, ki so po dogovoru povsod glasovali za tistega kandidata "ljudske fronte", ki je dobil pri prvih volitvah največ glasov. Herriot, eden glavnih vodilj stranke, je ostro vprašal Daladierja: "Ali sploh veste, kaj ste storili?" — Herriotu stvar ni všeč tudi zato, ker postavlja na vidik konec francoško-ruske zvezke, ki je bila njenovo delo. "Ljudska fronta" je po vsem, kar se je zgodilo zadnje čase, nedvomno v zadnjih krilih. Za delavstvo bo, novih nauk, koliko se je zanesti na meščanske elemente.

Črni izgledi za Kitajsko v njeni borbi z Japonsko

Japonski militaristični valjar si utira pot preko novih kitajskih pokrajini. — Največja in najvažnejša kitajska mesta so v japonskih rokah. Ali bo Kitajska mogla vzdržati v tej neenaki borbi?

Zadnja leta se je prelilo že za veliko morje črnila v razpravah o vrednosti in učinkovitosti modernega orožja in z njim opremljenih armad. Marsikdo je to dvoje podecenjeval in še podecenjuje. Vzemimo primer Etijopijo. Kdo ve koliko ljudi je verjelo, da bodo Etijope s svojim starinskim orožjem odbili italijanski napad! Toda sulica in puška na kresilista se izkazali za jalovo orožje proti modernim topom, tankom in letalom. In ko so Kitajci zadidili ves svet z odbijanjem japonskih napadov na Sangaj, je takisto nekatere izmed nas mislili, da ni dovolj, da ima nekdo moderno opremljene armade. Isto smo mislili in mnogi še mislijo o Španiji. "Ljudstev, ki so odločena, brani svojo svobodo, ni mogoče podgartiti!" smo si mislili.

Toda dejstva?

Dejstva pokazujo drugačno sliko, žalostno in obupno. Etijopija je kmalu klonila pred italijansko mehanično premočjo. Španija se še upira, ker dobi od časa do časa nekoliko pomoci od zunaj — toliko, da spet lahko zadiha, pa je že spet na cedilu — ampak pri tem pa tudi ne prestaro izgublja na terenu, in če bo prepuščena sama sebi, kar je verjetno, in se ne zgodi v evropski politiki naravnost, kak čudež, kar je bolj malo verjetno, tedaj bo svojo borbo prej ali slej izgubila. Če ji fašistično-kramarska politika ponudi nazadnje delno kapitulacijo po čehoslovaškem vzorcu, bodo lojalisti še lahko veseli.

Drug za drugim...

In Kitajska? Herojsko borbo vodi proti japonskim osvajalcem. (Nadaljevanje na 3. strani.)

Nekaj o vsebini prihodnjega letnika Ameriškega družinskega koledarja

Petindvajseti letnik Ameriškega družinskega koledarja je na vsebini, ilustracijah in opremi ne le ohranil, ampak spet znatno povečal sloves te naše vsakoletne knjige. V njem so častno zastopani naši tukajšnji in starokrajski sotrudniki. V leposlovnem delu na primer Angelo Cerkvenik s črtico "Povratek", A. L. Drarac (pseudonim starokrajskega sotrudnika) je napisal satiro "Strokovniki". Ivan Vuk, Mile Klopčič, Tone Seliškar, Čulkovski, Ivan Ivanovič, L. Mrzel in več drugih piscev iz starega kraja bo v tem letniku zastopan s pesmimi, povezanimi s članki in razpravami. Zelo zanimalna med temi je za vse naše čitalitelje, posebno še za one, ki so kdaj delali v starokrajskih premočnih, Mrzefova satira "Gladovna stavka v Trbovljah", ki je izšla v njegovem knjigi "Bog v Trbovljah".

"Cilji socialističnega gospodarstva" je razprava, ki je priredil Frank Zaitz, ki je dalje napisal tudi članek o ligi narodov, o "naših Amerikancih v starem kraju", o "novi dobi teme" in več drugih. L. Beniger piše o tragičnem boju svoje sestre s tuberkulozno izboljševal in izpopolnil podpisom z drugim imenom. (Nadaljevanje na 2. strani.)

PROLETAR

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILLO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE.

NAROCNINA V Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75, za četrti leta \$1.00.

Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do pondeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAR

Published every Wednesday by the Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor Frank Zaitz.
Business Manager Charles Pogorelec.
Asst. Editor and Asst. Business Manager Joseph Drasler

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAR

2301 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL
Telephone: ROCKWELL 2864.

Vprašanje starostne preskrbe

Vprašanje preskrbe ostarelih ljudi, ki nimajo lastnih sredstev za preživljvanje, je eno najbolj perečih vprašanj, ki so nastala vzopredno z razvojem industrijske dobe. Dokler je bilo človeštvo v štadiju poljedelstva in obrti, se je pač vedno nasel "kot" in kos kruha za take ljudi, industrijska doba je pa to dočela izpremenila. Vedno več ljudi je bilo odvisnih od zasluga v industriji ali trgovini, ki je bil njihova edina posest. In tem ljudem je bilo vedno težje skrbeti za ostarele svojce, ki si niso mogli več služiti kruha, bodisi vsled opešanja moči ali pa, kar je zlasti danes slučaj, ker že za mlade ljudi ni dovolj delo. Poleg tega je pa moderna zdravniška znanost zadnjih sto let dosegla, da se je povprečna človeška življenska doba znatno podaljšala. In tako imamo vsako leto več starih ljudi, za katere ni "kota" ne kruha.

Za domače ljudi je postal star človek breme, ki je zlasti v naših dneh pletiče zaslужka, brezposebnosti in relifa vedno občutnejše. Bolj kakor kdaj poprej se občuti danes potreba po rešitvi tega vprašanja.

Socialistična družba, ki bi poznala samo produkcijo za porabo, bi ta problem hitro rešila. Dokler si zmožen, delaš in produciraš za se in za skupnost; kadar se postaraš in si potreben počitka, je dolžnost skupnosti, da gleda, da ti tudi na stara leta ničesar ne manjka.

Toda mi živimo v kapitalistični družbi, kjer nekateri dobe preveč, drugi pa premalo od produciranih dobrin. Tako nastaja neenakost v razdelitvi skupnega premoženja, ki ustvarja vrsto perečih problemov. Najbolj tare skupnost problem razdelitve dajatev, ki so potrebne za normalno delovanje družabnega ustroja. Tisti, ki dobivajo najmanj, so že preobremenjeni; manjšina, ki dobi več, se pa brani prevzeti pravičen delež bremena, ki bi ga morala odražati v razmerju s svojimi dohodki. To je krivo, da na eni strani poleg drugega tudi ni sredstev za preživljvanje ostarelih ljudi, dočim je na drugi vsega preveč. Delavec, ki ima družino, še to težavo preživljiva; za ostarelega oceta ali mater pa nima ne prostora v hiši ne kruha. Torej je treba gledati, da nekdo drugi prevzame to skrb nase.

Kdo? Skupnost ali družba, ker nji je lažje in za katero dela tudi on, je delal oče. Toda kapitalistična družba noče prevzeti te odgovornosti, temveč hoče, da dalje ostane na ramah posameznika. Kapitalisti na primer nimajo nič proti starostni pokojnjini; njim bi bilo všeč, da se uvede, ampak stroške naj plača delavec, ne on. On ni pripravljen odstopiti nobenega delca na nakupičenega dobička v socialne svrhe. K temu ga je treba šele prisiliti.

Vprašanje starostne pokojnjine je dandanes tudi v Ameriki stalno na dnevnu redu. Večina ljudstva je že spoznala, da je skrajni čas, da se to vprašanje reši. Ampak kako?

Zadnja leta je pognalo iz raznih glav na tucate raznih pokojniških načrtov, od dr. Townsendovega, ki je objavil dve sto dolarjev na mesec, do zadnjega v Californiji, ki objavlja trideset dolarjev vsak četrtek vsem prebivalcem, ki so dosegli šestdeseto leto starosti. Križ z vsemi temi načrti pa je, da določajo, da mora pokriti stroške tega zavarovanja proti pomanjkanju na stara leta — mali človek — delavec, kmet in mali trgovec, ki je že sedaj preobremenjen z raznimi socialnimi dajatvami, z davki vseh sort. Zato ti načrti ne pomenijo prave rešitve.

Zvezni zakon o starostnem zavarovanju je tudi pomanjkljiv, ker ne prinaša nobenega olajšanja tistim starim ljudem, ki so že danes tu in brez sredstev.

Posemne države imajo penzijske zakone, ki imajo večno isto hib kot zgoraj omenjeni načrti, poleg tega pa še drugo, namreč prenizo odmerjeno starostno pokojnino. Ti zakoni so potrebni izboljšanja, dokler ne dobimo enotnega zveznega zakona, ki bo rešil to vprašanje za vso deželo.

Socialistična stranka v Pennsylvaniji predlaga začasno rešitev, po kateri bi vsak prebivalec te države, ki je dosegel starost 60 let, dobival po 60 dolarjev mesečne starostne pokojnine. Izvzeti so ljudje, ki imajo zadostne dohodke za preživljvanje. Kar je pri tem načrtu najvažnejše, je pa to, da ne skuša zvrnilti dodatnih bremen na delavce, temveč na tiste, ki imajo največ in ki so doslej najmanj prispevali v socialne svrhe — na ljudi z visokimi dohodki in na velike dediče.

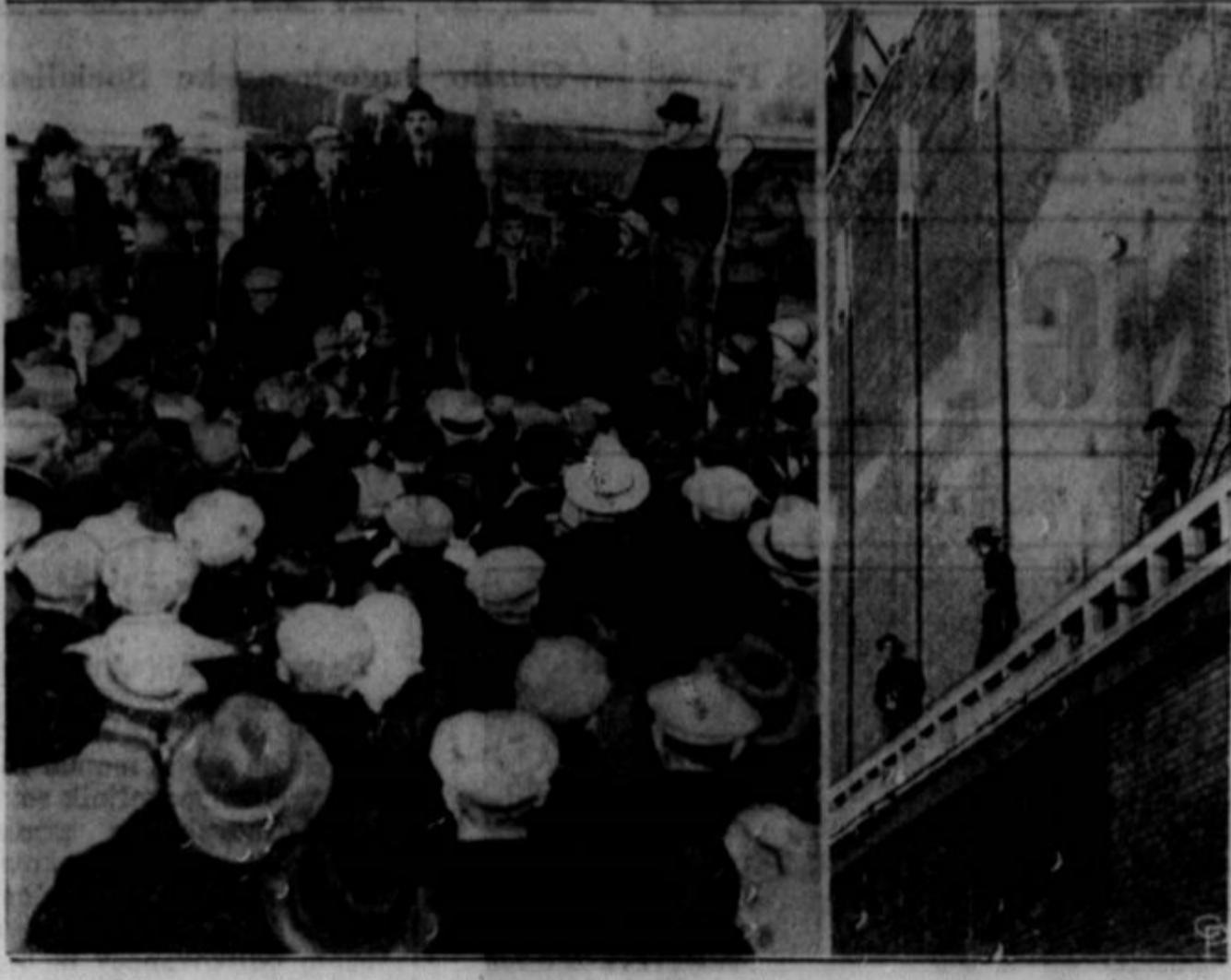
Taka rešitev tega problema je v sedanjih razmerah in sistemu najpravičnejša. Delavec in kmet sta že tako preobremenjena s socialnimi dajatvami, tisti ljudje, ki imajo od tega sistema največje koristi, pa se še zmirom branijo, odražati svoj delež od dobičkov, ki so jim jih pomagali spraviti na kupljedje, ki so danes stari in v potrebi.

Starostna pokojnina je stvar skupnosti. Ker pa imamo tak sistem, da je razdelitev dohodkov neenaka, naj tisti, ki imajo večje dohodke, tudi sorazmerno več prispevajo v to svrhu.

Starostna pokojnina se mora financirati iz davka na vsele dohodke in dedičine. Delavec se itak ne brani nositi svojega deleža tega in drugih socialnih bremen. Toda preveč je preveč in zdaj je čas, da prevzamejo svoj delež bremena tudi tisti, ki imajo največ.

Prvo in glavno temeljito načelo vseh zatiralcev je, da obdrže zatirance v nevednosti.

DRŽAVNA MILICA NA POZORIŠCU STAVKE

Pred kratkim so zastavili v Swiftovih klavnicali v Sioux Cityju, Iowa, v uniji CIO organizirani delavci. Governor je kmalu po izbruhu stavke poslal tja državno milico, ki je zastražila Swiftove klavnice. Na slike s stvarjarki, katerim govori organizator CIO, naj se zadrže mirno, da ne bo imela milica povoda za nastop proti njim. Milicarje vidite na desni.

PREKO ATLANTIKA
PO 31. LETIH

FRANK ZAITZ

IV.

Dasi je Pariz mesto mnogočetni, si jih ogleda le malo naših potnikov. pridejo iz Cherbourg-a ali iz Havra, izstopajo, so v Parizu morda samo čez noč, ali pa se tako presedejo in potem hajd naprej v rojstni kraj. Enako se navadno v Parizu čez noč ali morda še kak dan daj, na povratku v Ameriko. Vodnik Srbov je vprašal člane svoje skupine že v našem vlaku, koliko jih je pripravljenih priglasiti se za najem avtobusa, s katerim bi šli na ogledovanje Pariza. Izmed pet in osemdesetih se jih je priglasilo prav malo. Zvezdar se rajše malo pili in zgodaj zjutraj so se odpeljali proti Zagrebu. Prenočišče jim je plačala Cunardova družba. Nekaj dni pozneje se je pripeljala v Pariz dokaj velika slovenska skupina, ki je tudi potovala pod skupnim vodstvom. Le nekateri izmed nje so rekli, da bi se radi ustavili v mestu, drugi pa so hoteli čimprej dajti proti Ljubljani.

Tudi če se ta ali ona takih skupin odloči porabiti par dni za ogledovanje pariških zanimivosti, se le malokatera tura zadovoljno konča. Enemu se zdi škoda denarja za vstopnino in voznine, drugi je muzejev "že sit", tretji se za cerkev itak ne zanima, četrti bi šel rajše v kakšne zloglasne kabarete, o katerih je slišal, da so le v Parizu taki, peti se kislo drži, češ, da se mora dolgočasiti zaradi drugih, ki nočejo takoj naprej, in tako se dostikrat te skupine po ogledovanju razidejo prav slabovoljno.

Vzlic temu si ogledujejo Pariz v vseh letnih časih, posebno v poletju velike organizirane skupine, na primer slikarji skupaj, dijaki skupaj, profesorji skupaj, hotelirji zase itd. Kajti vsaka takih skupin ima posebne namene in se zanima za svoje posebne stvari.

Midva sva porabila v Parizu vsega skupaj dober teden dni. Nekatere reklame o Parizu trdijo, da si človek po smetrem načrtu lahko ogleda glavne zanimivosti tega zgodovinskega mesta v osmih dneh. Načrt določa, da se voziš vsak dan v ogledovalnem avtobusu in poslušaš predavatelja, ki ti tolmaci in te vodi po muzejih, v zgodovinskih poslopjih, cerkvah itd. Midva sva potovala po mestu največ po svojem načrtu, vozila pa sva se s podzemsko železnicno ali pa z avtobusom, ki so nadomestili poulične kare. Te so letos v Parizu popolnoma odpravili. Omrežje prog podzemskih železnic se razteza po vsem mestu in je večje kot pa newyorskem podzemskem železnicem. Vagoni so dveh razredov: II. in III. Voznina je ista neglede kako dolgo se voziš in kolikokrat se

presedeš. Kdor mesto le za silo poznava, je to najcenejši način potovanja.

Najboljši razgled po Parizu je iz Eiffelovega stolpa. Doobre sredine vozi velika vzpenjača, in potem do vrha nekoli manjša. S prve točke je lep razgled, nato vstopiš v omenjeno manjšo vzpenjačo in si ogleda mesto pod seboj z višine 984 čevljev. Tu prodajajo razne "souvenirs", pijačo, slike itd. Eiffelov stolp letos popravljajo in mu utrujejo podzemelj, ki ga baje izpodjetajo podzemski toki reke Seine. Stolp je bil zgrajen za svetovno razstavo leta 1889. Težak je sedem milijonov ton. Inženirji se veliko trudijo, kako bi ga rešili pred pogubno rjo. Vstopnina na stolp, vključujuč vozinu z vzpenjačami, je v naši valutni okrog 50c. Dokler ni bil v New Yorku zgrajen nebobičnik Empire State Building, je bil Eiffelov stolp v Parizu najvišja zgradba na svetu in je še danes arhitektonično in z ozirom na prilike za razdejalo najzanimivejša.

Zelo mikaven je pogled po Parizu z bazilikе Sacre-Coeur. Zanimiva je pot do te bazilike, ako greš na vrh grida po Montmartre peš. Ampak za one, ki niso navajeni hoditi navkrevberi in na večje razdalje, utrudljivo. To je bil menda edini izlet, ki ga je naša slovenska skupina (šest oseb) skupno napravila, razen da smo si skupno ogledali tudi nekaj kolodvorov in uradov v Parizu, posebno kajpada tiste, v katere smo moralni radi opravkov. Mrs. Gerbečovo iz Cantona so začele boleti noge. Že na ladji je želela, da bi ji katera izmed žensk nekaj dni nosila njene nove čevlje, da bi se razmečali. Hoja po Montmartre je večino naših sopotnic utrudila, da so postale kar nejveljne. Midva pa sva imela v načrtu še veliko sličnih pšepotov — torej jih bova moralna napraviti sama, pa ne bo nikomur neprijetno, razen morda nama, če bi se le preveč upehala.

Na pokopališču Pere-Lachaise (na grob komunardov) je naju spremljal francoski drug dr. Leon Pollinger. Govori dobro angleško — ampak temu tudi ne — saj poučuje v tem jeziku! Z njim se je slučajno seznanil v neki restavraciji Jakob Zupan. Mrs. Gerbeč v njena hči, Zupan in njegova hčerka so naročali večerjo. Ampak v dotični restavraciji ni znala nobena natakarica angleško. Pa je baje šla Miss Grbec v učiteljico iz Cantona — z jedilnim listom okrog in sama zase vzklikala: "Ali zna kdo angleško —?" Oglasil se je dr. Pollinger — tako mi je pravil sam — in se z njimi seznanil. Zupan ga mi je dan pozneje predstavl — češ, da

najst minut, vodnik da signali gneča — v nji vsaj pa — in hajd nazaj v bus v naslednji kabaret. Prišedši ven sem se potipal po žepih in se ustrail za čeke. Ni jih bilo. Strele — spomnil sem se tiste dekleta tik sebe in hitro osumil dekleta, ki je bržkone posteno kot le more biti v takih nižnah. Vodnik toča: Kabaret, v katerem smo pravkar bili, je v najbolj nižinskem, razpitem delu Pariza. Bus je vozil počasi, mimo "nočnih lokalov", ki so se vrstili drug za drugim, iz njih pa so prihajali razni akordi. Nato je nas vodil v podzemsko bežico. Dolg nizek hodnik, in voznik je tolmačil: "Tu so se one in one dni shajali revolucionarji. Prostor je tako skrit, da jih nikoli niso izsledili. V kabaretu je mlad bartonist prepeval kvantovsko pesem in ji pomagal priti do posma tudi z deklamiranjem in gestami. Tudi tu smo dobili nekako pijačo — absint ali karže se ji lahko reklo. Meni ni uvedlo v tudi večina drugih iz naše družbe je pustila na mizi. Ostalim gostom pa je morda prav prišla. Nato smo šli v dva lokalca, ki so bolj plešila kot kaj drugega in od časa do časa postrežejo s programom. Zdaj pa gremo v prvovrstni kabaret, je dejal vodnik. Sli smo v "Tabarin" in dobili prostor pri mizicah na balkonu, ki je namenjen za take vrste goste, kakor smo bili mi. Oni, ki pridejo sami in plačajo veliko višjo vstopnino, dobesprost v dvorani "atakarji" so prinesli vsakem izmed nas žaščo šampanja. Bil je dober in smo ga popili. Mlada Švedinja v naši skupini, ki je prišla v Pariz s starši, je rekla, da ga pije prvič in da ji je ta pijača prav všeč. Spored je bil priljivo dolg. Dekleta so imela na sebi manj zakrival kot je običaj v Ameriki — toda plesi in vse, kar so predvajali, je bilo skoz in skoz dostojno. Nedvonomo nam "pravega" nočnega življjenja v Parizu niso pokazali. Morali bi ga iskati sami. Bila je ura okrog 1. ponoči, ko je nam dal vodnik migljaj, da smo dokončali in nas odpeljeli v hotele, v katerih so nas pobrali. Dva dijaka sta se nam izgubila — toda ne namenoma. Pred "Tabarinom" je bila ve-

la bržkona kabaret — v nji vsaj pa — in hajd nazaj v bus v naslednji kabaret. Prišedši ven sem se potipal po žepih in se ustrail za čeke. Ni jih bilo. Strele — spomnil sem se tiste dekleta tik sebe in hitro osumil dekleta, ki je bržkone posteno kot le more biti v takih nižnah. Vodnik toča: Kabaret, v katerem smo pravkar bili, je v najbolj nižinskem, razpitem delu Pariza. Bus je vozil počasi, mimo "nočnih lokalov", ki so se vrstili drug za drugim, iz njih pa so prihajali razni akordi. Nato je nas vodil v podzemsko bežico. Dolg nizek hodnik, in voznik je tolmačil: "Tu so se one in one dni shajali revolucionarji. Prostor je tako skrit, da jih nikoli niso izsledili. V kabaretu je mlad bartonist prepeval kvantovsko pesem in ji pomagal priti do posma tudi z deklamiranjem in gestami. Tudi tu smo dobili nekako pijačo — absint ali karže se ji lahko reklo. Meni ni uvedlo v tudi večina drugih iz naše družbe je pustila na mizi. Ostalim gostom pa je morda prav prišla. Nato smo šli v dva lokalca, ki so bolj plešila kot kaj drugega in od časa do časa postrežejo s programom. Zdaj pa gremo v prvovrstni kabaret, je dejal vodnik. Sli smo v "Tabarin" in dobili prostor pri mizicah na balkonu, ki je namenjen za take vrste goste, kakor smo bili mi. Oni, ki pridejo sami in plačajo veliko višjo vstopnino, dobesprost v dvorani "atakarji" so prinesli vsakem izmed nas žaščo šampanja. Bil je dober in smo ga popili. Mlada Švedinja v naši skupini, ki je prišla v Pariz s starši, je rekla, da ga pije prvič in da ji je ta pijača prav všeč. Spored je bil priljivo dolg. Dekleta so imela na sebi manj zakrival kot je običaj v Ameriki — toda plesi in vse, kar so predvajali, je bilo skoz in skoz dostojno. Nedvonomo nam "pravega" nočnega življjenja v Parizu niso pokazali. Morali bi ga iskati sami. Bila je ura okrog 1. ponoči, ko je nam dal vodnik migljaj, da smo dokončali in nas odpeljeli v hotele, v katerih so nas pobrali. Dva dijaka sta se nam izgubila — toda ne namenoma. Pred "Tabarinom" je bila ve-

la bržkona kabaret — v nji vsaj pa — in hajd nazaj v bus v naslednji kabaret. Prišedši ven sem se potipal po žepih in se ustrail za čeke. Ni jih bilo. Strele — spomnil sem se tiste dekleta tik sebe in hitro osumil dekleta, ki je bržkone posteno kot le more biti v takih nižnah. Vodnik toča: Kabaret, v katerem smo pravkar bili, je v najbolj nižinskem, razpitem delu Pariza. Bus je vozil počasi, mimo "nočnih lokalov", ki so se vrstili drug za drugim, iz njih pa so prihajali razni akordi. Nato je nas vodil v podzemsko bežico. Dolg nizek hodnik, in voznik je tolmačil: "Tu so se one in one dni shajali revolucionarji. Prostor je tako skrit, da jih nikoli niso izsledili. V kabaretu je mlad bartonist prepeval kvantovsko pesem in ji pomagal priti do posma tudi z deklamiranjem in gestami. Tudi tu smo dobili nekako pijačo — absint ali karže se ji lahko reklo. Meni ni uvedlo v tudi večina drugih iz naše družbe je

JOACHIM BARCKHAUSEN—IVAN VUK:

DŽINGIS KHAN

Povest o mogočnem "Gospodaru sveta" in o njegovih vojnach v trinajstem stoletju v Aziji

(Nadaljevanje.)

Vedel je dobro, da je za armado vsake leto nujno potrebljeno gibanje, bojni pohodi, vseeno kam, če hoče ostati armada gibena, trdna in disciplinirana.

Tudi za to je imel zanesljive sinove in izvrstne generale. Kaj bi se sam pehal na stare dni.

Ko se je tako stari khan ogledal, se mu je res razdelo, da nima več nobenega dela.

Ali usoda s tem ni soglašala.

Džingis khanov prvi bojni pohod je bil pred 20 leti. Bil je pohod v državo Hia. Zoper državo cestnih razbojnikov in tolovajev, ki leži zdaj, po dvajsetih letih, sredi svetovne Džingis khanove države.

Ali Džingis khan je moral vedno z večjo jemo poslušati, pritožbe, zgodbne o slučajih, ki so se vedno ponavljali. Karavane na cestah niso bile varne. Vedno so jih napadali, kakor pred dvajsetimi leti.

Hotel je mimo rešiti to reč in miroljubn postopati, da bi zatrl razbojništvo in tolovajstvo. Ali ni se dalo. Prebivalci so bili morda prav dostojni ljudje in v redu. Ali v Hio so se pritepeli drugi ljudje iz Kitajske. In to sam izmeček, sami tatoči in sodrga "sake vrste.

In Džingis khanova čast in trgovski odnosi države zahtevajo, da naredi red na tistih trgovskih cestah. Kajti močna trgovina med Perzijo in Kitajsko zahteva varnih cest.

Pa tudi še iz drugih razlogov je bila Hia Džingis khanu nesimpatična. Temno versko čarodejstvo je bilo doma v tej deželi. Skrivnostne zgodbne si je šepetal javnost, ki se dogajajo v državi Hia. Poleg tega je blizu skrivnostna dežela Tibet, in vsepovsod mrgoli skritih družb. Stari, trezni Džingis khan takšnih skrivnostnih zgodb ni mogel trpeti. Štel jih je v nevarnost svoji državi. Dobro je vedel, kakšno moč imajo pri ljudstvu skrivnostne verske moči.

To zadevo hoče enkrat za vselej urediti. Preden pride smrt. Tega dela pa ni zaupal nobenemu svojim sinov in nobenemu generalu. Sam bo prevzel glavno poveljstvo ...

Ukaz mobilizacije je razgibal mongolske čete. Tisto noč pred odhodom je pa Džingis khan sanjal težke in nenavadne sanje. Zbulil se je z občutkom bližajoče smrti. Tako jutri je poklical svoje sinove in jim rekel, da iz tega bojnega pohoda ne pride več nazaj živ.

S temi mislimi je začel vojno. In ker jo je začel s temi mislimi, je bila za Hio vojna strašnejša od vseh dosedanjih vojn. Kajti Džingis khan je na vsak način hotel to državo prepustiti svojim sinovom popolnoma nevarno in pošlušno.

Bil je to najbolj krvavi, grozoviti bojni pohod, ki je kdaj zabeležen v zgodovini. Prekaša vse, kar so mongolski jezdeci dosedaj doživelj. Na zamrznjenih vodah Huanghojskih se je začela odločilna bitka. Tri sto tisoč mož je poginilo in daleč naokrog je ležalo vse polno trupel.

Nobene negotovosti ni trpel Džingis khan. Ukažal je, da se vsem padlim odrežejo glave in zložijo v piramido, da se tako zagotovi, da ne nikdo ostal živ.

Kakor vedno po vseh bitkah, so Mongoli padle sovražnike šteli natanko. Imeli so čisto navaden način štetja. Od vsakih tisoč mrtvih je bil tisoči privezan na kol z vratom navzdol.

Kralj Hie je izgubil svojo armado in svojo državo. Ali imel je še v rokah glavno mesto. In tega mesta, kakor se je videlo, ne zmore nikdo.

Džingis khan je od jeze besnel. Smrt mu je stale pred očmi, čutil je, da je že blizu. A on se ni vzel mesta, ni se pokoril Hie. In to se mora zgoditi preden se dopolni njegova ura. Hio mora vzeti. Vzeti za vsako ceno. Ali kralj Hie na to ne misli. Vsaj prostovoljno ne pred mesta.

V stepi, pred vratim nepremagljivega nestajajo v svojem šotoru sedel Džingis khan in delal načrte za bojne pohode prihodnje leto. Delal jih je s svojimi generali dan in noč. Zakaj čutil je, da čas odhoda ni več daleč. Ne bo več poveljeval bodočim bojnim pohodom, ali zato hoče vsaj napraviti načrte, da bodo zmagonosni.

Dan in noč je pseidel, razmišljal in delal. Glavno mesto premagane države Hia, pred katero stoji z armado in ga oblega, pa se ne meni za njegove načrte. Trdrovratno kljujuje.

★

Reč, ki mu je bila še najvažnejša, ki mu je ležala vedno v mislih, ki se je vedno skušala okrog njegovih načrtov, je bila Kitajska.

Ze dvajset let se mora mučiti s to državo, da bi ta bitja s kitami podvrgel svoji volji popolnoma.

Ali ni mu še uspelo. Zopet in zopet je zavrelo v tem ali onem kotu. Vedno zopet so se pojavile strnjene kitajske tolpe, do zob oborožene, da je bilo življenje mongolskih oblastnikov vražje greenko.

Džingis khana je ščemelo po starih, od protina nabuhlih prstih. Odločen je, da naredi natančno tako s Kitajsko, kakor je naredil u. Vse Kitajce pokolje.

Njegovi generali so bili vsi navdušeni nad to Džingis khanovo idejo. Nekateri so imeli za to predloge, ki so še bolj navdušili Džingis. Treba je že enkrat, je rekel neki general, temeljito končati s temi Kitajci. Vse prebivalstvo do poslednjega pobiti!

Ce bi v današnji moderni dobi kakšen generalstab imel tak načrt, bi bilo treba najprej vse preračunati in premisliti o vseh tehničnih težkočah, ki bi pri takšni moriji in klanju nastale. V tem mongolskem generalstabu pred sedmimi stoletji pa sploh ni bilo nikakve gorova, kako poklati stolmijonski narod. Tehnička stran? Kaj tehnička... Mongolski generalni štab je imel genije, specijaliste za uničevanje. Vsak general je bil specijalist v moriji in uničevanju.

Džingis khan je bil razigran.

Koristi tega podviga leže na dlani. Prvic, se tako za vselej reši teh Kitajcev z ženami in otroci vred. Z vso živino in z vsem. Drugič bo tako razljudena država krasen in idealen pašnik za ocev in konje mongolske.

Ce je Džingis khan zapri oči, je viden svoj stari sen, kako se urešnjuje. Ves svet je bila ena sama stepa le z Mongoli obljudena. In samo mongolski črede se pasejo na tej ogromni stepi in samo mongolski šotori se videjo kamor pogleda oko.

Trenutno je bila ta misel in ideja svetovnogodovinskega pomena. Usoda ogromne države in znenega prebivalstva je ležala na kocki. Izvedba te misli in ideje bi Mongolom zagotovila gospodstvo nad vso Azijo za vse večne čase. V desetih letih bi bila Kitajska nezaslišano prostran pašnik; čez sto let pa nezaslišano prostrana puščava.

Pa je vstal na tem bojnem posvetu sameden edini mož. In izrekel je svojo besedo proti temu načrtu in ideji.

In ta mož ni bil niti mongolski general, niti knez. Bil je samo ujetnik.

Ime mu je bilo Tutsai.

Bil je krasna postava. Pri prvem kitajskem bojnem pohodu je bil ujet. In ta krasna njegova postava, dolga črna brada, je ugajala Džingis khanu. Ni mu vzel glave. Spraševal ga je sicer živito in prebrisanco, a Tutsai mu je odgovarjal takoj pripristo in s tako plemenitim naglasom, da je mandžurskega Kitajca sprejel za svojega osebnega služabnika. Nekdar se ni tega kesal. Celo spoprijateljil se je z njim in je vedno rad na bojnih pohodih poslušal njegove nasvete.

Nekdanji poglavarski pastirjev se je oklenil tega molčečega moža, kajti nekoč je samo kratek beseda tega Kitajca šinila khanu po vseh kosteh: "Pameten moraš biti", je rekel Kitajec. "Mnogo dežel si zavzel v sedlu. S sedla vladati pa ne znaš in ne moreš."

Džingis khan je pomen teh besed takoj razumel. In od tega trenotka je imel Kitajec vpliv na vsa notranja vprašanja države. Kitajec je bil kakor rojen za notranje upravo tako ogromne države. Tu in tam je staremu, trdemu vojaku Džingis khanu dal razumeti besedo kulture, o človečanstvu in človeškem dostopanstvu.

Večkrat ga je mikalo, da bi temu krvolocnemu mongolskemu vragu obrnil hrbet. Pa tega ni storil. Kajti slutil je, da bo tako lažje kaj dosegel za kulturo.

(Dalje prihodnjie.)

Društvom in Klubom

Za čimboljši gmotni in moralni uspeh svojih priredb jih oglašajte v

"PROLETARCU"

NEMŠKA SPIJONA

Otto Voss (z očali) in Erich Glaser sta dva izmed obtožencev, ki so zagonjata pred zveznim sodiščem v New Yorku zaradi vohodenja v pris Nemčije. Oba sta obtoženi, da sta prodajala Nemčiji ameriške tajne vojaške načrte. Obravnava je vzbudila veliko pozornost v ameriški javnosti.

MRAKI NAD MESTOM VALČKOV

Iz nacistov Avstriji — Neverjetno trpljenje židov

Po češkem dnevniku "Lidové Noviny" posnemamo sledenči zagonjata pred zveznim sodiščem v New Yorku zaradi vohodenja v pris Nemčije. Oba sta obtoženi, da sta prodajala Nemčiji ameriške tajne vojaške načrte. Obravnava je vzbudila veliko pozornost v ameriški javnosti.

Tuji, ki so navajeni gledati na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in še tudi gre za ohranitev miru, in živelj, kateremu se je zdelo, da je prišla doba velikih prekrovitv glede moči v družbi in v razvrstitvi premoženjskega stanja, je prišla z anšlusom na Dunaj kot na mesto operet in valčkov, bi težko našli izraz svojih predstav v mestu, raz če gar mestno hišo plapola ključasti križ. Sami Avstrije iz alpskih dežel, ki so se svojčas jezili nad nepotrebno glavno mesto, ki je jemalo svoje življenske sile iz gospodarstva ostalih dežel zvezne države, z ogroženjem gledajo na spremembe dunajske metropole v pretekli dobi letosnjega leta. Mladina, ki je bila zaslepjena od mogočnega položaja, ki ga ima nacizem napram ostalem svetu, kateremu je predvsem slovin in

KOMENTARJI

Kdo je pravi fant?

Zadnjic nas je "Enakopravnost" informirala, da je bil Vatro J. Grill imenovan za načelnika slovenskih skupin v Ohiu, ki delujejo za izvolitev demokrata Sawyerja za goverja. Zdaj nam pa pove "Ameriška Domovina", da je bil imenovan za takega načelnika Frank M. Surtz. S tem je stvar postal skorodna komplikirana. Kdo neki je torej "ta pravi fant"? Saj vendar ni Pirčev vpliv pri demokratih koga odričil?

Vsi kot eden...

"Ameriška Domovina" v demokratični primarni kampanji bila za Sawyerja, temveč za sedanjega governerja Daveyja, s katerim jo veže sorodno glede na delavske probleme, zlasti stavke. Ampak Davey je pogorel in treba je bilo nekaj storiti, da v slučaju Sawyerjeve zmage ne odide po vodi Pirčev politični "pull". In ker je navsezadnje pač tudi Pirčev vseeno, ali kandidira Peter ali Pavel, samo da je demokrat, je kislega obraza pozrl žalost zaradi Daveyjevega poraza, zakašljal, zahrkal ter moško zapisal: "Zdaj pa vsi kot eden delujmo na to, da bo izvoljen Mr. Sawyer za governerja! — Jaz sem samo radoveden, ali je pri tem všetudi "nove demokrate" iz sosednjega bloka na našem slavnem Senkerju? Ne mara ne bi bilo napačno, ako bi jih povabil na večerjo, kjer bi lahko v najlepši slogi potrdili svoje skupno "izpreobrnje"..."

Likvidacija komunistov

Znamenja kažijo, da bo treba sporočiti Diesovemu odseku, naj se neha smetiči z iskanjem komunistov po Ameriki, ker jih nema više niti v sami komunistični stranki in da mu sploh niti te ni treba več iskati, ker je nema više. Njen naslov je stal samo še zato, da ve zvezna pošta, kam dostavljati pisma za Browderja; drugače je pa prazen zvok. To potrjuje tudi "Radnički Glasnik", ki je postal bolj demokratični kot najbolj demokratični list v drželi. Njegova parola v pennsylvanskih volitvah je: "Dragi rojaki, bog ne daj, da bi volili za koga drugega kot za demokrata! In ne izbirajte! Vsi more Že na demokratični listi so odlični poštenjaki! Volite za celotno demokratično listo, pa bomo kmalu v raju na tem svetu! (Komuniste pa naj vrag pocitra!) To prolo razglaša v velikih oglasih in dolgovzelnih, ginaljivih člankih. In ti ljudje se še hudejajo, če jim kdo zabrusi, da so čisto navadni, breznačelni politični koristolovci... Vsi taki ljudje bi napravili veliko uslužbo delavskemu gibanju, če bi nikdar ne zinili ene besede v prilog delavske stvari!"

Saj nismo mačke!

Leadvillski (Colo.) župnik Trunk je čisto obupal nad bočnostjo Slovanov. In tako je zadnjic zapisal, da je "za slovanstvo nastopila noč, po kateri noheno sonce več ne izide" in da bo zdaj Hitler Slovane "zakljal drugega za drugim". Presneto, tako hudo pa vendar še ni. Po vsaki noči je še vzišlo sonce, celo po večstotletni noči

srednjega veka, ko se je še vse godilo po božji volji! Saj današnja noč ni pršla po krividi slovenskih — ali drugih — ljudstev, temveč po krividi tistih, ki jih jahajo in izkorčajo! Ta ljudstva bodo nekoč tudi pršla do besede! In navsezadnje tudi nismo mlade mačke, ki jih lahko vsak nenekatr vselej likvidira z nožem! Hitlerji in Mussolini in Chamberlaini pridejo in izgnijo, ljudstva pa ostanejo! Človeštvo je preživel že mnogo tiranov, toda noben tiran ni še preživel nobenega ljudstva in ga ne bo. Kam pa pridemo, če bsi vsi takole obupali nad svojo bodočnostjo? Potem bi res nastopila noč, po kateri ne bi ved zasijalo sonce! —

Poštano povedano

"Ameriška Domovina" je zadnjic v uređeniškem članku o političnem položaju v Ohiu med drugi zapisala: "Mnogi namreč ne volijo radi pripadnosti k stranki, radi idealov, ki jih razvija stranka, pač pa radi korit in osebnega koristolovstva." Zapisane so bile te besede na naslov demokratskih volilcev, pa menda tudi republikanskih. Komurkoli pa že veljajo, treba je reči o tem stavku, da je Pirč enkrat izustil zlato resnico in da gi ba moral datisi napisati z zlatimi črkami nad vrata uredništva "A. D."

O plevah in otrobih

Joseph Krotec je pittsburghski rojak. Slovenska javnost v Ameriki ga še ne pozna. Bolj ga po pozna upravnik "Proletarca", ki ga ima zapisanega v seznamu naročnikov tiste vrste, ki se naroča na list, potem pa ne poravnajo naročnine. Toličko za uvod.

Moč ima v zadnji številki "Napreja" obširen članek pod naslovom: "Zakaj je ameriški Slovencem potreben neodvisen list?", v katerem "analizira" slovensko časopisje v Ameriki, izpoma del istega, kajti "Ameriškemu Slovencu", "Ave Mariji" in "Ameriški Domovini" se kot dober katolički patriot in zvest čitalnjek ni hotel zameriti. "Glas Naroda" v tej "analizi" ni dobil nobenega poklona, pri "Enakopravnosti" je bil pa Jože nekajlik v zadregi, ker se pač ne velja zameriti prijateljem, ki jih ni preveč, pa se je izmotal iz precopa z ugotovitvijo, da je sicer "slična, čeprav že mnogo boljša" (od "G. N."), potem pa še pobožal samoljubnost njenega predsednika in urednika "Napredka", češ, on edini še kdaj napiše kaj pametnega in poučnega (hvala vsem svetcem, vsaj ena izjemna!), zakar dobiva od hudobnega, pametne stvari sovražeciga Molka hude lekcije (tu je Krotec prelij nekaj krokodilnih solz). Po tem uvodu, ki je bil pač potreben "zaradi lepšega", kar so na Senkerju govorili razumeli, je začel mož "secirati" "Prosveto" in "Proletarca", predvsem prvo, ker pač najbolj bode v oči "naprejcev", poleg tega pa najbrž tudi ne zasedejo pisanja "Proletarca", odkar mu je bil zadnjikrat ustavljen.

Bili so časi, piše Jože, ko sta bila "Prosveta" in "Proletar" vzor za delavsko listo. Na žalost so pa ti časi minuli tisti

kip, ko je bil v Pittsburghu ustanovljen "neodvisni" list pod vplivom in nadzorstvom Stalinovih komunistov "Naprej", kar je situacijo docela spremenil in tako resko pozavilo na glavo. Tako "danes" ni več sledu o kakih proletarski solidarnosti in Marksarih naukah v teh listih", ki so (sta) "za izolacijo, proti zdrževanju delavskih skupin in proti vsaki akciji, ki hoče pomagati delavski solidarnosti". Zlasti "Prosveta" greši tako strašno, da njeni čitaljci pričakujejo rešitev predvsem od — izobražbe! In ker ta dva lista nočeta prisegati na "edino zveličavni" moskovski evangelij oziroma "linijo" kakor "Naprej" in njegov trabant, je pač naravno, da sta tako "demoralizirala" svoje čitaljce, da so "polni konfuzije, za delavske unije in organizacije skoraj izgubljeni, obupani in ne vidijo nobenega haska boriti se in nastopati proti reakciji in fašizmu" (pri Krotecu sta to dve posbeni, ločeni "rihti"!). Strašni grehi! Pa to niše vse! Tudi naše podporne organizacije ne morejo vršiti delavskega izobraževalnega dela, ker jima branjita to omenjena lista, ki sta tudi kriva, da ameriški Slovenci se danes nismo aktiven del ameriškega delavskega gibanja!

Toliko plev in otrobov v enem samem dopisu, ki ne obsegata niti celih dveh kolon! Človek bi lahko opozoril "Naprejevega" dopisnika na marsikaj, kar je njemu očividno "Spanška vas": na dejstvo, da so ameriški Slovenci že nad tri desetletja aktiven del ameriškega delavskega gibanja, potom JSZ; na SNPJ, ki je postala to, kar je — delavska podpora in kulturna organizacija — po zaslugi slovenskih socialistov, vključivši Ivana Molka; da sta "Prosveta" in "Proletar" vresila delavsko vzgojno delo med našim delavstvom ter ga vzpodobjujata k solidarnosti in aktivnosti v delavskem gibanju že zdavnaj, ko Krotec še vedeti ni, da eksistira in ko se Witkoviču še sanjalo ni, da bo kdaj urednik stalinovskega lista; da sta bila ta lista odločno in iskreno v protifašističnem taboru, ko "Naprej" še nikjer ni bilo; in še marsikaj drugega. Ampak, ali se splača resno odgovarjati človeku, ki ne pozna obravnavanega predmeta, ki ga sploh noče poznati, ki piše na podlagi golih predstodkov in se pri tem poslužuje budalosti, katerim bi se lahko vrane smeje? Kje neki! Saj mu niti zameriti ne morete. Zato je naš odgovor:

Odpuščate mu, saj ne ve, kaj čeveka!...

Shodi soc. kandidata

Herminie, Pa. — Socialisti (militantni) so tu priredili več shodov in sicer v krajih Jeanette, Wilkinsburg, Turantum in New Kensington, na katerih je Krotec prelij nekaj krokodilnih solz. Po tem uvodu, ki je bil pač potreben "zaradi lepšega", kar so na Senkerju govorili razumeli, je začel mož "secirati" "Prosveto" in "Proletarca", predvsem prvo, ker pač najbolj bode v oči "naprejcev", poleg tega pa najbrž tudi ne zasedejo pisanja "Proletarca", odkar mu je bil zadnjikrat ustavljen.

Bili so časi, piše Jože, ko sta

bila "Prosveta" in "Proletar" vzor za delavsko listo. Na žalost so pa ti časi minuli tisti

S. Holmes je apeliral na navoroč, naj delujejo na to, da bo dobila soc. lista čim več gospodov. Če bi volilec v Penni dali socialisti 100,000 glasov, bi s tem vplivali na demokratično administracijo, da bi kaj ukrenila za delavce v bližnji bodočnosti. Priznal je, da so republikanci še vedno trdrovratni kot so nazadnjaški, dejal pa je, da ni videti, da bi zaenkrat prisli na površje. Zato je treba glasovati za socialiste, da bodo z velikim številom dobljenimi glatov dali demokratom misli, da se bodo požurili.

Holmes je tudi kritiziral zvezno vlado zaradi politike uničevanja raznih življenskih potrebščin in produktov, da bi ostale cene višje. Zadnji mesec se je uničilo 100,000 vreč kave, prihodnji mesec je bodo pa sežgali 1 milijon žakljev po sto funtov. Take stvari, je dejal,

se bodo pod kapitalizmom vedno ponavljale, dočim bi bile pod socializmom nasmogote. Danes se unčuje blago zaradi profitov, ker ga v resnici ni nikjer preveč, socializem pa pomni proizvodnjo za porabo, torej ne bo moglo in smelo biti takih zlorab. Pod kapitalizmom pa Slovake že v šoli učijo pohlep in lava za profitom, zato ni čuda, da je povod, tudi med javnimi uradniki toliko vložen v podkopovanje. In, kar je pri nas najlepše, je to, da je taki uradniki časih spoznani za krive, toda ječe niskdar ne vidijo od znotraj. S. Holmes je več takih uradnikov naštel kar po imenu.

Pod socializmom, je odgovril na vprašanje, take zlorabe ne bodo mogoče, ker bodo že otroci v šoli dobili drugačno vzgojo, sistem proizvodnje za porabo pa ne bo tiral ljudi v nečiščenje, ker bo imel vsak producent dovolj vsega za svoje potrebe. V Ameriki lahko produciram vsega za vse naše potrebe, toda pod sedanjim sistemom, se pa blago uničuje, ljudje pa trpe pomanjkanje. Tako bo tudi šlo, dokler se sistem ne spremeni.

Pojedelski tajnik Wallace priporoča, da bi zvezna vlada pokupila od kmetov odvisni pridelki ter odprla državne trgovine, v katerih bi brez posesti in delavci z majhnim zaslужkom dobili živila po nizki ceni. Ampak trgovci so že zakrčali, da jim bo to v škodo. Za koristi revnega delavca se pač ne zmenijo. Socialisti zmerom priporočajo, naj vlada prevzame in obratuje v korist brezposebnih podjetja, ki so ustanovila obrat, pa seveda kriče trgovci, da je proti ustavi. To pa ni proti ustavi, kadar je delavec lačen! In če jim pove, da je dolžnost vlade, da skrbti za dobrobit svojih državljanov, pa nazadnjaki kriče, da si prekučuh, komunist in podobne psovke.

Torej rojaki, ne pozabite, da delavcem tako dolgo ne bo dobro, dokler ne bomo imeli lastne stranke na socialistični podlagi, ki bo gledala, da postanejo vsa sredstva za produkcijo in distribucijo življenskih dobrin ljudska last. In ne pozabite, da vprašati nasilni kandidati v postavodajo, ali so pri volji glasovati za starostno zavarovanje? Socialisti v okraju Perks, Reading, Pa., imajo v programu mesično starostno pokojnino \$60 za vse, ki so dosegli 60. let starosti. Ta pokojnina naj se financira iz davka na velike dohodek. Sodruži v Readingu razširjajo tudi cirklarje, ki povedo, kaj so pennsylvanski socialisti že storili dobrega, ko so bili v drži postavodaji. Na njihovo inicijativi je bil v primer sprejet zakon o starostnem zavarovanju, ki ga je pa državno vrhovno sudske pozoneje zavrglo. Pokojnina ss. Wilson in Hoopes sta pa pozneje dosegla, da je bil sprejet k ustavi amendment, ki sodnikom v bodoče prepoveduje kaj takega. Obenem so dosegli 20 milijonov več za stare in onemogle pri 70 letih. Tako je postalno mnogo več betežnih ljudi deležnih podpore, ker so se zvišali dohodki; in od tistega časa prejema starostno pokojnino tudi več Slovencev iz Pa. In sedaj se pa vrši boj za pokojnino s 60. letom starosti, brez ozira na to, če ima nekdo svoj dom ali ne. Po sedanjem zakonu mora vsak upravičenec (70 let star) svoj dom najprej prepisati na državo, da lahko dobi pokojnino.

Zato vam klíčem: naprej za našo stranko!

Anton Zornik.

Koncert soc. "Zarje"

Cleveland, O. — Kakor vso leto, tako bomo tudi letosni Zahvalni dan in četrtek, dne 24. novembra ob treh pooldne v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Na sporedno bomo imeli toliko točk, da jih ne morem vseh naštet. Sodruži, in sicer Kranjci, kdo želijo, lahko regavljijo. "Šta hocete Kranjci ked Proletarca?"

Kako je kaj z oglesi v mestu, ampak v Pittsburghu, kjer je bila cena \$3.75, da pa čim prej razprodani ostale knjige, sem se odločila znižati ceno na \$2.00.

Pohitite z naročilom, dokler je še kaj knjig, in poslati de-

Tudi iz Cleveland

Cleveland, O. — Čitali smo komentarje v zadnjem Proletarju, kjer vpraša komentator, kaj je Lenin rekel o paktiranju ameriških komunistov, katere predstavnica "Naprej". Naš odgovor je, da ne bi nič rekel, še manj pa Stalin. Nastal bi le v času, ko bi komunisti pri "Napreju" bi ne bilo več. Ampak zdaj so v Pittsburghu, kjer lahko regavljijo. "Šta hocete Kranjci ked Proletarca?"

Kako je kaj z oglesi v mestu, ampak v Pittsburghu, kjer je bila cena \$3.75, da pa čim prej razprodani ostale knjige, sem se odločila znižati ceno na \$2.00.

Dosedaj je bila cena \$3.75,

da pa čim prej razprodani

ostale knjige, sem se odločila

znižati ceno na \$2.00.

Ivan Mladineo.

Dosedaj je bila cena \$3.75,

da pa čim prej razprodani

ostale knjige, sem se odločila

znižati ceno na \$2.00.

Ivan Mladineo.

Dosedaj je bila cena \$3.75,

da pa čim prej razprodani

ostale knjige, sem se odločila

znižati ceno na \$2.00.

Ivan Mladineo.

Dosedaj je bila cena \$3.75,

da pa čim prej razprodani

ostale knjige, sem se odločila

znižati ceno na \$2.00.

Ivan Mladineo.

Dosedaj je bila cena \$3.75,

da pa čim prej razprodani

ostale knjige, sem se odločila

znižati ceno na \$2.00.

Ivan Mladineo.

Dosedaj je bila cena \$3.75,

da pa čim prej razprodani

ostale knjige, sem se odločila

ZASLUŽNI MOŽJE

FRANK S. TAUCHAR

Sodrug Jontez, ki zdaj urejuje Proletarca, mi je že večkrat rekel, zakaj pišem samo o zaslужnih možeh — žensk pa nikdar nič ne omenim.

"Saj ni zaslужnih žensk na svetu; o drugih pa ni vredno kvasiti," sem protestiral izgovljivo, kajti tega delikatnega vprašanja bi se ne lotil rad.

"O, so, so!" je vzklknil živahn Jontez. "Samo malo okrog sebe poglej, pa jih boš videl mnogo, ki prav tako zaslужijo prostor pod rubriko "zaslužne", kot oni cepci, o katerih si dozaj klatil pod tem naslovom. Ojunači se torej in poskuši!"

"Seveda jih vidim dosti okrog sebe," sem odgovoril in ob enem priznal, da ženstvo res obstaja. "Toda zaslug jim ne morem priznavati. Veš, kdor ni zame, je proti meni. To je sicer sodba starega kopita, ki pa kljub temu vsebuje precej resnice... Da pa se ogren, vseh ovinkov in zavajalnih okolščin, ti naravnost povem, zakaj ne vidim med ženstvom nobenih zasluga. Zato — ker zame nobena nič ne mara! In kdor zame ne mara naj se gre..."

"Tiso, 'pop'!" me je previdno posvaril Jontez, ozirajoc se je bližnji okolici. "Bodi oprezen, da preveč ne zineš! Čeprav imaš resne poniške o tvojih sodobnicah in sovrstnicah, s tem še ni rečeno, da bi ne mogel zapisati kako prijavno besedo o drugih, ki so v zgodovini res nekaj štele. V mislih imam v prvi vrsti madame Curie. Ali si kdaj kaj čul o njej sami in njenem delu na znanstvenem polju?"

"O-o-o! Ta? I, seveda sem čital in čul mnogo o njej — toda jaz pišem samo o moških. Saj veš, da se dozaj še nisem nikdar vtikal v ženske zadene..."

"Nu, če je tako, pa piši samo o moških, nedostopno tešio in klapa nerodna!" me je ponovno zafrnil ter odšel k svojemu pisarnemu stroju vidno zvložen.

Nisem ga maral motiti nadalje, pa sem mirno odšel proti kolib, kjer slučajno stanujem. Med potjo pa sem resno razmišljal o ženskah, posebno po o gospoj Marie Curie, o katere delu zeli urednik imeti spis v koloni zaslžnih mož. Tako premišljajočemu se mi je duševno obzorje raztegnilo tja do skrajnih mej stare zgodovine — in opazil sem mnogo žensk, ki imajo velike zasluge na raznih poljih človeškega udejstovanja skozi vso poznavno zgodovino naše revne civilizacije. Pozneje pridejo tudi druge na vrsto; danes bomo površno pregledali plodonosno delovanje znanstvenice Marie Curie.

Leta 1867 je bila rojena v Varšavi na Poljskem Marija Skłodowska. Ker je bil njen oče znanstvenik, je seveda precej vplival na svojo hčerkino in jo tudi direktno učil osnovnih in tehničnih podlag za njeno bodoče udejstovanje v kemiji, s katerim je prišla do svetovnega priznanja in slovesa. Ko je bila učenka na univerzi v Varšavi, se je udeležila takratnega študentovskega revolucionarnega gibanja, ki pa je spodeljelo; nakar ji je oče svetoval, da naj začasno zapusti domovino. Odšla je najprvo v Krakov, ki je takrat spadal pod bivšo Avstrijo; pozneje pa v Pariz. Francozi so se ji morali pač dopasti, ker se je tam kar udomačila in dovršila šolo — ter končno poročila francoskega znanstvenika po imenu Pierre Curie.

Ko je leta 1896 Henri Becquerel odkril radioaktivnost v uraniju, sta gospod in gospa Curie takoj pričela raziskovati to kemično aktivnost — in po dveh letih trudopolnega dela sta izločila novo snov — radij. Danes nam je znano, kakšne vrednosti je ta kovina za človeštvo, tako v zdravljenju raka, kakor tudi drugih perekih in tajnih bolezni. Leta 1903 sta bila za to znanstveno iznajdbo odlikovana najprvo od Francije, nakar jima je bila še istega

BOGATA DEDŠINA

Mrs. Dora Wagner iz Port Washingtona, L. I., je mati osmih otrok in njen mož je delno delanezmožen. Živeli so na relifu. Pred kratkim pa je bila obvezčena, da je pododelala po nekem pozabljenu sorodniku v North Carolini — pol milijona dolarjev. Njenih skrb je zdaj konec. (Mrs. Wagner sedi v avtu, zraven pa eden njenih sinov.) Ampak tako seče najde malekdo in naši "pozabljeni sorodniki" so z nami vred pod kapom, zato ne moremo pričakovati take rešitve iz "luknje"...

Za svobodo in kulturo človeštva

Delavsko socialistično gibanje ima mnogo sovražnikov. Sovražniki so javni in prikriti. Toda vsi napori sovražnikov se odvijajo od naše trdne načelnosti, ki smo si jo pridobili v realnih življenskih bojih s svojo izkoristbo. Nihče, tudi najhujša reakcija ne bo nikdar mogla teh naših načel omagati.

To trdim, ker vemo, da je realno življenje, v katerem je kopa krivic, najboljši učitelj in imenu njenih ameriških priateljev podaril za njeno vzorno delovanje na znanstvenem polju v drugič, to je leta 1929, ji je tako takratni predsednik v imenu njenih ameriških priateljev

podaril za njeno vzorno delovanje na znanstvenem polju vsoto petdeset tisoč dolarjev v gotovini, s čemer pa je kupila (za celo vsoto) radija za takrat še revni varšavski laboratorij, da bodo njeni prvotni rojaki tudi nekaj deležni njenih uspehov na znanstvenem polju v tujini. In to se pravi: Veliko srce velikega človeka!... Ko je postala vdova, je posvetila svoje življenje z vsemi telesnimi in duševnimi močmi sami znanosti in splošnemu človekovejubju... To so nesoečne požrtvovalnosti, ki sicer niso izključene iz človeške družbe, vendar pa so tako redke, da bo znansvenica Marie Curie ostala nezasenčena in nepozabljena do konca človeške zgodovine.

In ta blaga žena je letos umrla...

Po vsem tem kratkem obrisu njenega delovanja skozi njen sedemdesetletno življenje ji moramo priznati, da spa med "zaslužne može", ali bolje, med zaslžne ljudi, katerih je, na žalost, dandanašnji silno malo na svetu.

DIES V VRTINCU POLITIČNE KAMPANJE
(Nadaljevanje s 1. strani.)

Kemmerer, Wyo. — Jesen je čas in denar. Koristil ni nikomur, niti političnim reakcionarjem, na katerih miline je ves čas napeljavoval vodo. Igra, ki jo je igral, je že preveč starata, da bi še koga potegnila. Odkril ni nicesar, kar bi ne bi lo že prej znan. S svojo neresnostjo se je sam smešil v očeh javnosti. Vse, kar je storil dobrega, je bilo to, da je ameriško javnost spet opozoril na priljubljeno taktiko reakcionarjev, ki se zateka zmerom k vzbujanju predsedkov proti vsakomur, ki kaže malo prave naprednosti, če mu ne more drugače do živega; in to je storil nehot. Drugače pa bi ne imeli za kaj žalovati za njim, če bi še danes odšel v pokoj. Ameriška javnost bi lahko in bo brez njega opravila z vsemi "neameriškimi" nevarnostmi."

Ne kupujte ničesar, kar je bilo izdelanega na Japonskem!

Iz dežele pelina

Kemmerer, Wyo. — Jesen je tu, p. tice selivke so odletele na jug in treba se je pripraviti za zimo. In tako smo vsi zaposleni, vsak na svoj način, kar se mene tiče še preveč. Treba je opraviti vsakdanje delo v premogokopu, iskati oglase na naši Ameriški družinski koledar, ki bo letos gotovo še posebno zanimiv, ker bo s. Frank Zaitz v njem opisal svoj izlet v staro kraj (kodri si ga ne bo naročil sam, ga bo lahko dobil pri meni), poleg tega pa je treba poslagiti tudi za naša delavščina Proletarca in Prosветo. Kot tajnik društva št. 267 S. N. P. J. tudi ne smem pozabiti svoje dolžnosti in 25-letnico našega mladinskega odelka; naša dolžnost je, da napravimo kar največ mogoče v korist naše jednotne, bodisi za mladinski ali odrasli oddelki. Kot družinski oče moram tudi gledati, da bo vse v redu za dolgo zimo, kar da dovolj dela, pa tudi našo delavščino stvar se je treba brigati, da gre naprej,

da človek nazadnje lahko reče, da je vršil svojo delavsko dolžnost. In ker že ravno posiljam nekaj naročnine Proletarcu, bom se na kratko opisal, kako se imamo pri nas.

Vreme se še kar drži in sedaj, ko to pišem, smo še brez snega; seveda pa se lahko čez nekaj spremeni in dobimo sneg. Kar se tiče dela v premogovnikih, je srečen, kdar ga ima, nekaj premogovnikov še obratuje povoljno, največ delavev pa menda dela pri relifih delih. Kažem, da bo to "cesarsko delo" moralo ostati pri nas za stalno, kajti stroji izpodjadajo ljudem zasluzek in drugje ga v današnjih razmerah tudi ne morejo pričakovati. Seveda bi lahko bilo drugače, če bi se delavci organizirali in poskrbeli, da bi dobili boljši gospodarski red, ampak na to bo treba počakati. Cloveštvo se je počasi prebija v vsak napredek zahteva mnogo časa.

Evropska situacija se mi vidi res žalostna. Tako je, ker vlažajo noreci kot sta Mussolini in Hitler in zastopniki bankirjev

kot Chamberlain in Daladier. Uboga ljudstva, ki se bodo moralna nekoč zaradi njih zopreti, ne da bi vedela, zakaj! Drugače bi bilo, če bi bili ljudje bolj izobraženi, da bi se zavedali svojih koristi. Zato je naša dolžnost, da po vojnih močih širimo delavske časopise, katerih sta Proletar in Prosvečta, da se potom njih seznamimo z našimi interesi in vspodbujamo za delo za boljšo bodočnost. — Tone Tratnik.

DROBIŽ OD VSE POVSOD

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Nova češka ustava

V Pragi so v sporazumu s Slovaki in Ruteni prpravili novo ustavo, po kateri bo okrajna republika federativna država, z dveborčnim parlamentarnim sistemom. Čebo imeli v poslanski zbornici 140 sedežev, Slovaki 50, Ruteni pa 10. V senatu bodo vse tri dežele enako zastopane, vsekaj z 8 sedeži. Spremenjeno bo najbrž tudi ime republike. Politično se je nova republika popolnoma naslonila na Nemčijo. To je že demonstrirala z razpustom komunistične stranke. — Dr. Beneš, bivši predsednik republike, je medtem odpotoval z letalom v London in edina uradna oseba v Pragi, ki se je poslovila od njega, je bil — pregledoval potnih listov.

Nemčija in Balkan

Trgovina med Nemčijo in Balkanom, ki je stalno naravnala pod Hitlerjem, se zdaj razvija v vse večjem obsegu. Da naveže balkanske države na Nemčijo, je Hitlerjev ekonomski minister Walter Funk obljubil vsem velike kreditne: 160 milijonov mark Turčiji, 100 milijonov Grčiji itd. Tudi Poljaki so dobili 60 milijonov kreditna. Tako Nemčija osvaja vrednjevropski in balkanski trg, deloma z grožnjami in deloma z milijoni, ki jih bodo nujno ogromne dobičke — ti jo bodo pa postavili trdno na noge.

Japonska posvarjena

Ameriški državni departement je ostro posvaril jaksonovo vlado proti zaviranju ameriške trgovine na Kitajskem in proti šikanirjanju ameriških državljanov, ki se nahajajo tam. Washington zahteva "odprtva vrata" na Kitajskem za ameriško trgovino. Toda Japonci so precej naglušni.

Beneš pride v Ameriko

Dr. Edvard Beneš, odstopil predsednik čehoslovaške republike, je sporočil vodstvu chiške univerze, da sprejema njegovo ponudbo in bo prišel sem predavat na omenjeno univerzo kot obiskovalec (visiting profesor). Predaval bo o političnih problemih in demokraciji. Kdaj pride, še ni znano.

Norris pojde v pokoj

Zvezni senator George W. Norris, neodvisni republikanec iz Iowе, katerega se je zadnjih 28 let smatralo za vodjo progresivnega gibanja v kongresu, ne bo več kandidiral v senat, ko poteka njegov sedanji termin (1942). "To je moj zadnji termin", je izjavil pred kratkim. Mož je 77 let star.

Madžari sprejeli češko ponudbo

Madžarska vlada je sprejela novo čehoslovaško ponudbo, po kateri dobri Madžarska blizu stiri tisoč kvadratnih milij ozemlja, kjer prebiva pretežno madžarsko prebivalstvo. Prvotno so Madžari zahtevali blizu deset tisoč kvadratnih milij ozemlja. O usodi nadaljnjih osmih spornih okrajih bo pa odločala italijansko-nemška arbitražna komisija. Madžari bodo pač dobili toliko čehoslovaškega ozemlja, kolikor jim ga bo dovolil Berlin.

Gen. Pershing doma

Pred nekaj dnevi se je vrnil iz Evrope general Pershing, ki je ob tej priliki dejal, da spričo blaznega oboroževanja Evrope ne prestaja Združ. državam nič drugega, kakor še večje oboroževanje na suhem, predvsem v zraku.

FALCON CORNER

A Falcon meeting attended by 15 members was held on Wednesday, October 26, at 7:00 p.m. at the Slovene Labor Center. We planned many new activities for the coming season; such as dramatics, debates, discussions on current topics, singing, parties, etc. and in order to do all this we must increase our membership. All boys and girls from the age of twelve up, are invited to join this group, and any children below twelve years of age, are also invited to attend the meetings and activities held on each Saturday morning at 9:00 A.M. at the Slovene Labor Center.

This club is nameless at present because we have not been able to think of any name which would suit our purpose. At the meeting on Wednesday, we had a new member, Mildred Podolak. We all hope she will be a steady member. Our meeting will be held on the third Friday of each month. After our next meeting we shall serve refreshments. We would like to see more boys attend because in order to present good

Helen Dresler.

Falcon Juniors

Our younger Falcons must not be forgotten.

Each Saturday morning about a dozen youngsters under the direction of Mrs. Beniger meet for their weekly session.

At the conclusion of the meeting they all bring out their coloring books and busily go to work with their artistic talent.

The younger group at the present time has decided to call themselves "Comrades". Along with this name they have a song appropriately named, "We're Comrades Ever."

Friendship! — Mitzi Oyen.

Imenik zastopnikov Proletarca

Kdor želi prevzeti zastopstvo za nabiranje naročnikov Proletarca, prodajati Am. družinski koledar brošure in knjige, naj piše upravnemu, ki bo poslalo potrebne listine in informacije. Na tu priobčene zastopnike spoliramo, naj skušajo ob vsaki ugodni priliki pridobivati naročnike temu listu. Pravzaprav je dolžnost vsega slovenskega zavednega delavca agitirati za svoje glasilo Proletar.

Ako je ime kakega zastopnika v slednjem seznamu izpuščeno, naj nam sporoči pa homo imenik radevolje popravili.

CALIFORNIA.

Meadowlands: Martin Baetz. Park Hill - Conemaugh: Frank Podboy.

Sharon: Joseph Cvelbar. Sygan: Lovrenc Kovčič. West Newton: Jos. Zorko.

Yukon: Rudolf Fradel.

Potovni zastopnik Proletarca, Ameriške družinske koledarja in Majskega Glasa za zapadno Pennsijo Anton Zornik, Herminie.

UTAH.

Helper in okolica: Joseph Skerl.

WASHINGTON.

Enumclaw: Ciril Ermenc.

Seattle: Lucas Debeljak.

WEST VIRGINIA.

Star City: Lawrence Selak.

Thomas: Lenhart Werdinek.

WISCONSIN.

Milwaukee: Jakob Rozic, Leonard Alpner.

Sheboygan: Fr. St

PROLETAREC

CHICAGO, ILL., November 2, 1938.

VOTE SOCIALIST

On the eve of the 1938 congressional and state elections, the workers and farmers of America may well reflect on the economic and political state of their country and weigh the balance sheet in the light of things to come.

Here are some of the current heads which confront the nation:

About 500,000 WPA workers are to lose their jobs soon after the elections.

Relief allocations are to be curtailed.

Farm prices have collapsed.

Railroad yards, elevators, and warehouses are glutted with farm products. Cotton, down to 8¢, wheat 64¢, and corn 46¢. Enough cotton is now on hand (25,000,000 bales) to supply the nation for two years.

Railroad magnates are pushing their demand for a 15% wage cut.

Plans for wholesale rearmament are being mapped out.

Militarization of the CCC is just around the corner.

American imperialists are goading reactionary forces to counter-revolution in Mexico.

These are the hard, cruel facts dispassionately stated. These are manifestations which spring from our capitalist-imperialist system. No one man or set of men is responsible for these conditions. No one man or set of men can alter, improve, or abolish this state of affairs as long as the power of money and private and corporate interests remains undisturbed.

The Democratic Party, waging a defensive struggle in the current political campaign, has nothing but its inconsistent past to offer the electorate. The Republican Party, without a program and notorious for its reactionary allegiance, offers even less. In both parties are found the elements which breed fascism.

Neither of these parties can solve the basic issues confronting the American people. Neither of them would solve them if they could; basically their mission is to safeguard and perpetuate the capitalist system of profits, rents, and interest. Human considerations, to them, are miscellaneous, or certainly secondary factors.

The drift towards greater concentration of power and control into the hands of the federal government is evident; in the wake of this trend lie ominous dangers vividly apparent in the sinister rise of totalitarian states in the world. What dictatorship and regimentation mean for the common people requires here only a passing glimpse at the misfortunes which have befallen the common people of foreign lands.

Although politically the United States is ruled by a representative government—capitalistic in its functions—economic tyranny and insecurity stalk the cities and countryside. Even political democracy is denied to workers in New Jersey, Florida, Nevada, Ohio, Chicago, and in an ever increasing number of municipalities.

Various state organizations of the Socialist Party have entered candidates for congressional, senatorial, state and local offices, or are supporting Farmer-Labor Parties. Millions of pieces of literature have been distributed, hundreds of speeches have been made explaining in greater detail how Socialist proposals to make America a land of peace and plenty.

Congratulations are in order to our various state sub-divisions for the intelligent and singularly honest campaign that is being waged. Campaign pronouncements contain no hush-hush, no catch phrases, no promise of thirty or fifty dollars a week for not working. There is no treatment of the masses as if they were psychopaths by cynically disregarding the real issues which hold at stake their welfare, happiness, yes, their very lives.

A vote for the Socialist Party in this election means a frank and honest facing of realities. A vote for Socialism means the beginning of a great mass Farmer-Labor Party that would blaze the trail for a better society. A vote for a Socialist society means a break with the traditional capitalist parties and a turn towards social and economic reconstruction.

On immediately pressing problems, it is a vote to:

Stop the WPA lay-offs;

Increase WPA and relief wages and allotments;

Protect the farmers from profiteers and speculators;

Stop wage cuts in the railroad and other industries;

Unite the AFL and CIO.

A vote for Socialism is a vote against war.

It is a vote to:

1. Remove the economic roots of modern war—the struggle for foreign markets, raw materials, investment areas.

2. To lessen economic friction through international trade and credit agreements, but to avoid any alliances to "maintain peace and democracy" through capitalist armies and navies.

3. Free American colonies and abandon imperialism in Latin America.

4. Lift the embargo against Spain and to permit the American workers—not their government—to render aid to the Spanish Loyalists and to the underground movements abroad.

WORDS OF WISDOM

There is no policy like politeness, since a good manner often succeeds where the best tongue has failed.—Magoon.

in their struggle against fascism.

5. Aid for the Mexican masses against American and British imperialism.

6. Permit American citizens to decide whether or not we shall engage in war.

7. Withdraw American ships and marines from China.

A vote for Socialism is a vote against dictatorship. It is a vote:

For industrial, as well as political democracy;

Full equality for Negroes and other oppressed nationalities;

Against exclusion or deportation of aliens for political and economic belief and activities not illegal for an American citizen;

Full protection for labor in its struggle for organization.

A vote for Socialism is a vote for:

Complete revision of present unemployment insurance system; to increase and prolong benefits, cut out red tape.

Long range public housing system. Abolition of all sales taxes. Cost of social security—including health insurance—to be met by increases in upper brackets of income, inheritance and government security taxes.

Against: Use of police or militia in labor disputes, interference with picketing, collective bargaining, civil liberties.

Vote your hopes and desires, not your fears!

Vote Socialist!

Socialist Call.

LABOR PEACE HOPES GROW DESPITE GREEN AND LEWIS

Reelected without opposition to his fourteenth term as president of the AFL on the closing day of the fifty-eighth annual convention, William Green used the tones of an admonishing father to invite CIO unions back into the federation. He singled out four unions for his special invitation: the International Ladies Garment Workers' Union, the United Automobile Workers, the United Textile Workers and the Oil Field Gas Well and Refinery Workers. In these unions, AFL leaders believe, a noticeable amount of dissatisfaction with the CIO exists.

Most of the animosity that Green had shown earlier toward the CIO was lacking when he said:

"I ask those who have left us to come back home. The room is furnished. The key has been thrown away and we are singing that happy refrain. Won't You Please Come Home, Bill Bailey?"

Daniel Tobin Is Pleased

Pres. Daniel Tobin of the International Brotherhood of Teamsters, Chauffeurs, Stablemen and Helpers, who had made a forthright demand on the convention floor for peace with the CIO, expressed his satisfaction with Green's new conciliatory approach.

"The whole question has now been thrown open to the public and to the rank and file," he said. Tobin warned, however, that he could see no likelihood of immediate peace. Negotiations might require a year, he said.

Both AFL and CIO groups throughout the country, heartened by Tobin's advocacy of peace have been sending telegrams to both Green and Lewis urging a speedy settlement of the civil war in labor's ranks.

Many instances of cooperation between local CIO and AFL bodies are continually popping up which leads observers to say that rank-and-file protests may bring early negotiations between the warring factions.

Elected along with Green were all the officers of the federation, including the veteran Frank Morrison, secretary. The 1939 convention was awarded to San Francisco, scene of some bitter controversies between AFL and CIO unions as well as remarkable examples of cooperation between the two groups.

Second Peace Plea

A second plea for peace came from Washington when Administrator Elmer F. Andrews of the wage-hour division said that he hoped the controversy between the AFL and CIO "can be settled soon."

"I am fully aware that men of principle, even when they are friends, often find it hard to reconcile their differences," he said. "But just look at the gains organized labor has made in this country in the last few years and think what it could do for itself and the nation if it were again one great united force."

Andrews also made direct answers to the resolutions committee's criticism of the wage-hour act. He warned that it would be a dangerous precedent to have congress legislate on wages, as the committee recommended after attacking the "dictatorial" powers given to Andrews. He also pointed out that there was nothing new in his authority to reject minimums fixed by industry committees, since minimum wage boards in the various states have enjoyed this right for years "and there has never been a single charge that this power was abused."

1. Remove the economic roots of modern war—the struggle for foreign markets, raw materials, investment areas.

2. To lessen economic friction through international trade and credit agreements, but to avoid any alliances to "maintain peace and democracy" through capitalist armies and navies.

3. Free American colonies and abandon imperialism in Latin America.

4. Lift the embargo against Spain and to permit the American workers—not their government—to render aid to the Spanish Loyalists and to the underground movements abroad.

New Falcon Group Holds First Meeting

Chicago, Ill. — Last Wednesday night a group of 12 enthusiastic young people met at the Slovene Labor Center for the first meeting of what we hope will develop into a group that will fulfill the long felt need among the Falcons.

The Falcon class is composed of children of parents who are members of Branch 1, JSF, and others. The purpose of the class is to teach the youngsters the working class ideology of which they never hear even a whisper in their classes in the public schools.

For a long time now, we had a group of youngsters who have outgrown the Falcon class, at least so they think, but still somehow didn't feel at home in the Social Study Club. For this reason mainly this group has been organized into a class of its own.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged. Members of Branch 1, who thus far haven't given serious consideration to enlisting their children in the Falcon class should do so now at the beginning of the new semester thereby giving their youngsters the full benefit of the entire term.

They have decided on one meeting a month, the third Friday of each month. The regular Falcon class will meet as usual, each Saturday morning at the Slovene Labor Center.

Both groups are in need of new members. Both groups should be enlarged